Naturturism inom gymnasieskolans naturbruksprogram – sysselsättning och arbete året efter avslutad utbildning

Besöksnäringen i Sverige inklusive naturturismen växer i omfattning och enligt Visita har vart femte nytt jobb i Sverige sedan 2007 skapats i besöksnäringen. Den svenska naturen är en av de viktiga reseanledningarna enligt Svenska Ekoturismföreningen och naturturism är följaktligen ett strategiskt viktigt område för tillväxt och landsbygdsutveckling. En central förutsättning för branscher i utveckling är infrastruktur i form av lämpliga utbildningar.

Gymnasieskolans naturbruksprogram innehåller idag yrkesutgångar mot naturturism (t ex jakt och viltvård, fiske och vattenvård, naturguidning och äventyr). Det finns ett behov av att följa upp och utvärdera sysselsättningen efter dessa gymnasieutbildningar samt att titta på arbetsmarknadens behov av de kompetenser som levereras. Mot bakgrund av detta har Naturbruksskolornas Förening genomfört en undersökning genom att analysera rådata från en enkätstudie som genomförts av Skolverket.

Material och metoder

Naturbruksskolornas Förening har via skolnätverket tagit del av rådata från en enkätstudie som organiserats av Skolverket. Undersökningen genomfördes under sommaren 2016 då avgångselever från naturbruksprogrammets naturturismutbildningar 2015 ringdes upp och fick beskriva alla sysselsättningar de haft under sitt första år efter gymnasiet. Sammanlagt har vi haft tillgång till 90 svar av 107 möjliga.

Definitioner

Svenska Ekoturismföreningen har tillsammans med Visita och Svensk Turism utarbetat en definition av naturturism enligt följande: att naturturism är förflyttad konsumtion i form av aktiviteter, boende, måltider och andra turismtjänster där själva naturupplevelsen är i centrum.

Tolkningar och klassificering av sysselsättning

Rådata innehåller olika start och slutdatum för de anställningar som individerna har. Vi har mätt ”huvudsaklig sysselsättning” under tremånadersperioder för att klassificera sysselsättningen. Huvudsaklig har definierats utifrån längst tid i en typ av sysselsättning om en person har gjort olika saker under perioden. De perioder vi mätt är:

- Huvudsaklig sysselsättning direkt efter gymnasiet: juni - aug. 2015
- Huvudsaklig sysselsättning sex månader efter gymnasiet: dec 2015- feb 2016
- Huvudsaklig sysselsättning ett år efter gymnasiet: maj-juli 2016

Vid tolkningen av data har YH-myndighetens formulering ”Överensstämmer helt eller till största delen med utbildningen” använts för att avgöra om sysselsättningen ska räknas inom bransch eller enbart i kategorin i jobb. Definitionen av naturturism enlig ovan har använts för att avgöra vad som ska räknas som naturturism. Inom ramen för utbildningarnas syfte (naturbruksprogrammets examensmål) ingår kunskaper och färdigheter i att bruka naturen, vilket är viktigt för förberedelse av aktiviteter liksom skötsel av naturturismanläggningar, vilt-, vatten- eller naturvård. Dessa kriterier sammantaget har legat till grund för gränsdragningarna huruvida sysselsättningen ”Överensstämmer helt eller till största delen med utbildningen”.

Exempel på gränsdragningar
Klassificeras som jobb i bransch:

- arbete på jakt- och/eller fiskecamper, viltvård och viltförvaltning, aktivitets- och anläggningspersonal hos naturturismentreprenörer, fjällstationer eller liknande
- fackhandel med efterfrågad kompetens inom naturturism (t ex jakt, fiske eller friluftsteknik)
- arbete på camping eller anläggning med naturturismaktiviteter
- arbete inom lantbruk/skogsbruk med mångbruk eller naturturismaktiviteter

Klassificeras enbart som jobb:

- hotell eller anläggning utan egna naturturismaktiviteter
- eventarbete i stadsmiljö
- badvärd eller liknande på simhall eller badanläggning
- turistbyråpersonal utan specifika krav på naturturismkunskap

Resultat

Resultatet visar att ungdomarna har en hög sysselsättning över året då andelen i jobb varierar mellan 84-90 procent för de olika perioderna (Tabell 1). Ett tydligt mönster i enkätsvaren var att individerna växlade mellan olika arbeten under året dels avhängig på säsong, men det var också påtagligt att de flesta även hade anställning mellan säsonger och ibland över säsonger. När det gäller utbildningens relevans i yrkeslivet så är det 49-51 procent som har jobb i bransch när den mäts som andel av totala antalet svar, och mellan 54-60 procent när den mäts som andel av de som har jobb. Tydligt är att det är fler som har jobb i branschen än inom övriga jobb.

Tabell 1.

Huvudsaklig sysselsättning:	Jobb i bransch	Jobb övr.	Studier	Arbets-sökande	Övrigt	Andel i jobb totalt	Jobb i bransch av de som har jobb
direkt efter gymnasiet Juni - Aug. 2015	51%	34%	0%	9%	6%	86%	60%
sex mån efter gymnasiet Dec 2015 - Feb. 2016	50%	34%	6%	7%	3%	84%	59%
ett år efter gymnasiet Maj - Juli 2016	49%	41%	1%	3%	6%	90%	54%

En presentation av rådata från enkätsvaren finns tillgänglig på www.naturbruk.se.

Diskussion

Flera viktiga slutsatser kan dras av resultatet (Tabell 1):

- De som läst naturturism på naturbruksprogrammet är aktiva på arbetsmarknaden och har lätt att få jobb,
- Deras kompetens är eftertraktad av företag inom naturturism,
- Oavsett period på året så är det fler som har jobb i bransch än vad det är som har andra typer av arbete,
- Sysselsättningen är hög,
- Arbetslösheten är låg.

Arbetslivets efterfrågan på yrkeskompetens inom naturturism

I tabell 2 jämförs sysselsättningen ett år efter avslutad utbildning från flera olika undersökningar. Det framgår då tydligt att naturturismbranschen efterfrågar och anställer gymnasieungdomar från naturbruksprogrammets utgångar mot naturturism. När det gäller anställning i bransch visar både denna undersökning (kolumn 1) och Skolverkets (kolumn 3) på en högre andel jämfört med SCBs siffror för yrkesprogram generellt och naturbruksprogrammet totalt (kolumn 4). Skolverkets undersökning ger ett utfall på 39 procent i jobb inom naturturismområdet ett år efter utbildningen vilket är betydligt högre än snittet för hela naturbruksprogrammet som enlig SCBs mätning ligger på 22 procent.

Både resultaten i Tabell 1 och jämförelsen mot andra undersökningar (Tabell 2) pekar mot ett tydligt mönster av att arbetslivet har hög efterfrågan på den kompetens som naturturismutbildningarna ger. De gymnasiala naturturismutbildningarna står sig även bra i jämförelse mot yrkeshögskole-utbildningarna (YH) i Sverige. YH-utbildningarna är kända för att leda till jobb och vara träffsäkra gentemot de yrkesområden de syftar till. Snittet för YH ligger på 50 procent i branschjobb, vår undersökning pekar på att naturturismutbildningarna ligger på 49 procent i branschjobb ett år efter avslutad utbildning (Tabell 2).

Naturturismutbildningarna ger kunskaper och färdigheter inom den gröna sidan såväl som ledarskap, värdskap, kommunikation och entreprenörskap. En viktig grund i utbildningarna handlar om naturen och dess förutsättningar, biologiska samband, hållbara förvaltande och förutsättningarna för att bruka den för upplevelser och turism. Utbildningarna innehåller även skolning i arbetsuppgifter som traditionellt förekommer inom gröna näringar såsom transporter i skog och mark, tillverkning och skötsel av anläggningar samt skötsel av naturmiljöer och arbete med motormanuella redskap. Mot bakgrund av att det jämförelsevis är en så stor andel av naturturismungdomarna som anställs i bransch (Tabell 2) så är det en rimlig tolkning att dessa kompetenser som utbildningarna ger idag också efterfrågas av branschen.

Aktiva och attraktiva på arbetsmarknaden

Vid jämförelse av olika undersökningar (Tabell 2) framgår det tydligt att de som har läst naturturism på naturbruksprogrammet har en total sysselsättningsgrad som är hög (90%) och faktiskt jämförbar med snittet för YH-utbildningar i Sverige (87%). När det gäller jämförelse mot andra yrkes-utbildningar efter gymnasiereformen GY11, så utmärker sig naturturismen med en mycket högre sysselsättningsgrad (90%) än snittet för så väl yrkesprogram (64%) som mot naturbruksprogrammet totalt (55%).

Hur jämförbara är olika studier?
Skolverkets undersökning (kolumn 3 i Tabell 2) baseras till stor del på samma ursprungsmaterial som denna undersökning (kolumn 1 i Tabell 2). Utfallet skiljer sig en del då resultatet i denna studie ligger på 49 procent i branschjobb ett år efter utbildning, medan motsvarande siffra presenterad av Skolverket ligger på 39 procent. En stor del av förklaringen kan vara definitionen av vad som är branschjobb. Skolverket har enligt personlig kommunikation (Undervisningsråd Bengt Weidow, 2016-10-24) inte tagit med skogsvårdande arbete eller anställning på lantbruksgård som jobb i bransch. Detta står i kontrast till de definitioner som ligger till grund för Naturbruksskolornas Förenings studie, där även utbildningens syfte (examensmål) ligger till grund för att bedöma om sysselsättningen ”Överensstämmer helt eller till största delen med utbildningen”. I flera andra studier (YH-myndighetens årsrapport (2015), SCB-temarapport (2015:3)) används liknande definitioner där man utgår från utbildningens syfte eller inriktning som måttstock för att värdera i vilken grad anställningen eller arbetsuppgifterna relaterar till yrkesutbildningen.

Studierna i Tabell 2 använder olika definitioner av hur ”efter ett år” mäts. I Naturbruksskolornas Förenings undersökning används ett tremånaders intervall (maj-juli) ett år efter att utbildningen avslutats (kolumn 1). I YH-myndighetens uppföljning används ett sexmånaders intervall på hösten ett år efter avslutad utbildning, och de mäter den huvudsakliga sysselsättningen (kolumn 2). SCBs uppföljning använder sig av en mätvecka i april knappt ett år efter att eleverna gått ut skolan (kolumn 5). I Skolverkets utvärdering av enkätmaterialet (som överlappar med denna undersökning) så används ett enmånaders intervall, månaden juli drygt ett år efter avslutad utbildning (kolumn 3).

När det gäller Skolverkets uppföljning av gymnasieutbildningarna före reformen GY11 (kolumn 4), så utgår den istället ifrån huruvida ungdomarna är etablerade i jobb eller ej, och de kriterier som ska vara uppfyllda för att räknas som etablerade handlar om att man måste uppnå en viss arbetsinkomst samt att inga händelser som indikerar arbetslöshet eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder får finnas registrerade hos arbetsförmedlingen. Undersökningen skiljer på så sätt markant från de övriga i Tabell 2. Vi har ändå tagit med den i redovisningen eftersom den ger en ytterligare aspekt på hur sysselsättning kan följas upp. Det är också värt att notera att denna undersökning gjordes på de yrkesutbildningar som endast klassificerades som yrkesförberedande (dvs före GY11), medans dagens yrkesprogram ska leda till en yrkesexamen som innebär att eleven bedömts klara av att arbeta inom det yrke utbildningen syftar till.

Sammantaget är det viktigt att vara medveten om att samtliga undersökningar i Tabell 2 skiljer sig i definitioner och mätperioder, varför statistiken inte är exakt jämförbar. Det går dock att tolka och utläsa trender. Det finns t ex såsom konstaterats ovan, tydliga tecken på att naturturismutbildningarna leder till jobb i branschen, då både denna studie och motsvarande siffra presenterad av Skolverket (dvs 49% resp. 39%) ligger över snittet för gymnasieskolans yrkesprogram (34%), samt vidare att Naturbruksskolornas Förenings studie ger utfall som är väl i paritet med YH-utbildningarna (50%).

Tabell 2. Studerandes sysselsättning året efter avslutad utbildning. Tomma fält indikerar att måttet inte redovisas i undersökningen. Asterisk * indikerar att siffran är beräknad från undersökningens redovisade data.

	1 Naturturism-elever från naturbruks-programmet (avgångsår 2015)	2 Eftergymnasiala YH-utbildningar generellt (avgångsår 2013)	3 Naturturism-elever från naturbruks-programmet (avgångsår 2015)	4 Gymnasieelever från yrkesprogram före GY11 (avgångsår 2012)	5 Gymnasieelever från yrkesprogram i GY11 (avgångsår 2014)
Ett år efter avslutad utbildning					
Total andel i jobb	90 %	87 %		Etablerade efter yrkesprogram: 30 % Naturbruksprog: 25 %	Yrkesprogram: 64 % Naturbruksprog: 55 %
Total andel i jobb inom branschen	49 %	50 %*	39 %		Yrkesprogram: 34 %* Naturbruksprog: 22 %*
Andel i jobb inom bransch redovisad som del av de som har jobb	54 %	57 %			Yrkesprogram: 53 % Naturbruksprog: 40 %
Total andel arbetssökande	3 %				17 %
Total andel i studier	1 %				11 %
Total andel i övrigt	6 %				8 %

1. Denna undersökning (90 svar av 107 möjliga). Delvis överlappande råmaterial som i 3 nedan. Mätt som huvudsakliga sysselsättning ett år efter gymnasiet (period maj-juli 2016).
2. YH-myndighetens årsrapport 2015. Mätt som huvudsakliga sysselsättning ett år efter utbildningen (period hösten 2014). Länk: https://www.myh.se/Documents/Publikationer/Aterrapporteringar/Arsrapport2015/Arsrapport-2015.pdf
3. Enkätundersökning (93 svar av 104 möjliga). Skolverkets arbetsmaterial presenterat vid nationella programrådet för naturbruksprogrammet 2016-09-15. Dnr 2015:00262.
4. Skolverket, rapport i SIRIS. Redovisar ungdomar som fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg med grundläggande högskolebehörighet och andelen som efter ett år har en etablerad ställning på arbetsmarknaden. Länk: http://siris.skolverket.se/siris/ris.betyg_gy.etablering?p_verksamhetsar=2012&p_hm_kod=&p_lan_kod=&p_kommun_kod=&p_skol_kod=&p_program_kod=BF&p_gyf_kod
5. SCB Teamarapport 2015:3, Yrkesutbildningen i backspegeln. Uppgifter från figur 3.2 samt 3.10 om sysselsättning ett år efter avslutad utbildning. Överensstämmelse "till stor del" mellan arbetsuppgifter och området för yrkesutbildningen (dvs en bredare tolkning än de mätningar som presenteras i figur 3.9 där överenstämmelsen mäts mot inriktningen på yrkesutbildningen (där ligger snittet för yrkesprogram på 46 % (jmf 53 %) samt naturbruk på ca 38 % (jmf med 40 %). Länk: http://worldskills.se/wp-content/uploads/2016/07/SCB_rapport2015_yrkesutb.pdf

Sammanfattade slutsatser

Denna studie har syftat till att följa upp naturbruksprogrammets utbildningar mot naturturism och utvärdera vilken typ av sysselsättning de leder till. En analys av arbetsmarknadens behov inom naturturismsektorn har också ingått och då utifrån de kompetenser som utbildningarna genererar idag.

De huvudsakliga slutsatserna är att:

- ✓ De som läst naturturism på naturbruksprogrammet är aktiva på arbetsmarknaden och har lätt att få jobb. Hela 90 procent hade arbete som sin huvudsakliga sysselsättning ett år efter avslutade gymnasiestudier.

- ✓ De som läst naturturism på naturbruksprogrammet är eftertraktaktade inom naturturism-sektorn. Andelen i branschjobb ligger högt, varierar mellan 49-51 procent under det första året.

- ✓ Jämförelse mot andra undersökningar visar att det finns ett tydligt behov hos arbetsmarknaden och att de kompetenser som naturturismutbildningarna syftar mot är efterfrågade av sektorn. Både denna studie (som visar på 49 procent i branschjobb efter ett år) och motsvarande siffra presenterad av Skolverket (39%) ligger över snittet för gymnasieskolans yrkesprogram (34%). De gymnasiala naturturismutbildningarna står sig även bra i jämförelse mot alla de framgångsrika svenska YH-utbildningarna som har ett snitt på 50 procent i branschjobb efter ett år.

- ✓ Generellt visar studien att sysselsättningen är hög och arbetslösheten är låg året runt för de ungdomar som läst naturturism. Ungdomarna växlar anställningar dels avhängig på säsong, men de har jobb även mellan säsonger och ibland anställs de också över säsonger. Oavsett period på året så var det fler som hade jobb i bransch än vad det var som hade andra typer av arbete.

Naturbruksskolornas Förening, 2016-11-01

Anneli Gunnars
Vice ordförande Naturbruksskolornas Förening
anneli.gunnars@alvdalen.com
070-382 28 00

Maria Elinder
Projektledare/ konsult/ agronom
maria.elinder@naturbruk.se
070-568 73 18

Referenser

Skolverkets databas: SIRIS.
http://siris.skolverket.se/siris/ris.betyg_gy.etablering?p_verksamhetsar=2012&p_hm_kod=&p_lan_kod=&p_kommun_kod=&p_skol_kod=&p_program_kod=BF&p_gyf_kod

Skolverkets nationella programråd för naturbruksprogrammet (2016-09-15). Dnr 2015:00262.

SCB Temarapport (2015:3). Yrkesprogrammen i backspegeln – arbete och studier ett år efter gymnasieskolan. http://worldskills.se/wp-content/uploads/2016/07/SCB_rapport2015_yrkesutb.pdf

YH-myndighetens årsrapport (2015). Länk:
https://www.myh.se/Documents/Publikationer/Aterrapporteringar/Arsrapport2015/Arsrapport-2015.pdf